

КУР'ЄР

Юрій Дрогобич.

КРИВБАСУ

1994

10 - 11

Інтерв'ю він дав для маси:
— Всіх Донбас
Хвилює нас!
...У висотному «Донбасі»
Глибоко вивча... Донбас!
Поглядом «блук» по стелі,
Все він знає у готелі:
Баню,
Біліард,
Буфет...
(Все на «Б»
Стріча тебе!),
Все побачить наш поет:
Ген у вікнах — терикони.
І подума: — Де ж вагони
Щоб вантажить терикони??
Творчості високий лет...

Високо живе в готелі,
Ість в постелі
Фрікаделі,
А дружина повсякчас

— Чуєш, милий,
ти дивися, —
То ж Донбас! Не застудися,
Бо вітри степів — біда!
Там жахливі холода,
Ріжуть тіло, як ножами...
Чи в мохнатій ти піжамах?

...Зачиняє він квартиру
І знаходить слово «кирка».
Добре, що дзвонила мила—
Навіть в римі підсобила!

Від натхнення швидко пише:
— Легко як
Легеня дише!
Край шахтарський,
Степ донецький,
Вийшов хлопцє

молодецький:
Гостра кирка
В камінь гирка...»

...Повернувся він в
столицю,
У газеті — інтерв'ю:
— Про донецьку
трудоївницю
Книгу я пишу свою!
Він вживає «кокс» і «криця»,
А не «ліпа» чи «костриця»,
Хоч костриця теж
годиться:
«З неї теж сюжет зів'ю!»...

Підніму донецьку тему,
Напишу ТВЕРДУ поему!

Та... помстивсь йому
Донбас,
За ним — рудницький
Кривбас, —
Вражінь вичерпавсь запас...

Написав. Сторінка, кожна
Хоч гризи — не вабить нас.
Отакє писати можна
І не їздивши в Донбас.

Отакі тверді поеми...
Високо вгорі ти жив,
Не «підняв» чому він
теми?
Бо й не бачив шахтарів.

Важко бачити з під неба,—
Опускатись нижче треба!

РЕДАКЦІЯ «КУР'ЄРУ
КРИВБАСУ» ЩИРО ВІ-
ТАЄ ВІДОМОГО УК-
РАЇНСЬКОГО ПОЕТА
ОЛЕКСУ ЮЩЕНКА З
ЙОГО ЮВІЛЕЕМ.

ВИДАТНІ ЖІНКИ УКРАЇНСЬКОЇ ЗЕМЛІ

НАЧЕРКИ ІСТОРИЧНИХ ОПОВІДЕЙ. АВТОР І УКЛАДАЧ ІСТОРИК АНІСЛАВ МАТРОС (м. Кривий Ріг)

ПОПЕРЕДНЄ СЛОВО

НАДЗВИЧАЙНО складний і важкий історичний шлях України бере свій початок у глибині віків. Свідчення далеких часів у формі археологічних знахідок, літописів, документальних і літературних джерел вивчені недостатньо. Історія України розглядалася однобічно, під кутом зору, який не передбачає всестороннє, об'єктивне відтворення самобутніх власних чинників, суспільних явищ, подій, процесів, що суттєво вплинули на формування української нації, її суспільних, культурних та духовних особливостей життя.

Важливим, постійно діючим чинником української історії завжди виступали жінки, які мали дійсно великі можливості займати чільну, інколи й провідну позицію в історії України.

До початку нашої доби — з часів трипільської культури — VI—III тис. до н. е. — жінки української землі стають оберегом роду, незаперечними авторитетами й майстринями у створенні матеріальних і духовних цінностей. З початку нашої доби — коли цивілізовані європейські народи стали на шлях державотворення, почали формувати духовні і культурні цінності — на землях сучасної України складаються перші племенні союзи

східних слов'ян, виникає ранньофеодальна держава — Київська Русь, зі своїми правовими й духовними нормами; накопичуються культурні і духовні традиції, здобутки праукраїнців. За часи існування і розквіту Київської держави (VIII—XI ст.) до нас дійшли звістки про перших славних жінок. В нашій праці подаємо життєпис Великої київської княгині Ольги та доньки Великого київського князя Ярослава Мудрого — Ганни (Анни) й онучки Євпраксії Всеволодівни.

Період феодальної роздробленості та монголо-татарської навали був позначений мужніми вчинками жінок як захисниць рідної землі. Однак надто короткі згадки, непослідовні відомості про їх суспільно-політичне життя, поки що не дозволяють скласти оповідь про них. Їх жертвове життя — як і всієї східнослов'янської людності — було віддано мужній боротьбі з грабіжницькими, руйнівними навалами кочових, варварських племен, сприяло відродженню та розвитку повноцінного життя в західній, південній і південно-східній частинах тогочасної Європи.

Доба Відродження, Реформації (XIV—XVI ст.) в історії народів Західної і Центральної Європи була для українців годиною тяжкої боротьби з підступними нападами кримських татар, турок, з грабіжницькими навалами литовських, по-

льських, угорських феодалів та великих московських князів. Якщо перебування українських земель в складі Великої Литовської князівства (кінець XIV—поч. XVI ст.) не позначилося нищівними; проти-природними змінами в суспільному житті українців, то всеохоплююча експансія Польщі (Речі Посполитої) з сер. XVI до сер. XVII ст. стала періодом постійного, виснажливого соціально-політичного гніту з боку шляхти, боротьби з кримськими грабіжниками.

Ця доба величезного, часом надмірного напруження сил усього українського народу у боротьбі із іноземними ворогами, внутрішні соціально-політичні конфлікти не зупинили суспільний прогрес. Навпаки, вони висунули з середовища українського суспільства видатних представниць жіноцтва. Їх справи, благодіна діяльність не поступаються здобуткам суспільних сил розвинених європейських держав і справляють динамічний, революційний вплив на історію інших народів, на поступ загальнолюдської цивілізації.

В нашій праці змальовано життя і діяльність Насті Лісовської, Гальши Гулевич, Марії Чурай.

Епоха великої визвольної війни українського народу (1648—1654) під проводом Б.-З. Хмельницького представлена оповіддю про Олену Степову. Ця жінка була дружиною Б.-З. Хмельницького, коли той очо-

Кур'єр Кривбасу 10—11 '94

лював революційну боротьбу українського народу за звільнення України від всеохоплюючого гніту Польщі, за завершення будівництва важливих ланок козацької демократичної, християнської республіки.

Велика визвольна війна 1648—1654 рр. закінчилася підписанням угоди між Україною й Московщиною. На основі цього обопільного акту Україна визнала протекторат, зверхність московського царя у пи-

таннях захисту території України від спільних зовнішніх ворогів. За угодою Україна могла мати самостійний господарчий і культурний розвиток, зберігаючи державну автономію у справах внутрішнього і зовнішнього життя, продовжувати самобутний культурний й духовний поступ для власного блага і на користь слов'янських народів. Демовленості Б. Хмельницького були ігноровані московськими, а потім російськими правителями. Це викликало природну потребу українства боротися за правові відносини — згідно з угодою 1654 року — між українським і російським

суспільством. Середовище, в якому зростали захисники й оборонці самобутнього, незалежного історичного розвитку України, частково відтворює життя й діяльність Марії Магдалини Мазепи.

Доли видатних жінок України, що діяли в X—XVII століттях, їх діяння, беззаперечно, велике пізнавальне, повчальне й виховне значення для сучасників, оскільки життя великих і славетних українок, повертає нас до пізнання справжньої ваги, гідності і авторитету жінки в нашому суспільстві, яке вона здобувала й заслуговувала історичним творенням.

ОЛЬГА, ВЕЛИКА КИЇВСЬКА КНЯГИНЯ, РЕФОРМАТОР, ДИПЛОМАТ (бл. 910-969 рр.)

ПОДАЧА ПЕРША

ПРО ПОХОДЖЕННЯ та ранню молодість Ольги дуже мало відомо. Існує декілька легенд, наукових припущень щодо місця народження Ольги та її життя до одруження з київським князем Ігорем. Літописне свідчення повідомляє про те, що 903 р. до Ігоря «привели жену від Пскова на ймення Ольга». За іншим джерелом, легендою Ольга була дочкою перевізника і одного разу вона перевезила Ігоря через річку. Молодий київський князь завів з нею «вільні розмови», але Ольга прочитала Ігорю цілу настанову про чисте кохання, примусила залишити «юнацьке мудрування своє», після чого він зрозумів, що кращої нареченої йому не знайти. Справді, Ігор побачив перед собою дуже гарну й сильну дівчину, що його приваблювало й глибоко схвилювало.

Частина дослідників висунула гіпотезу про болгарське походження Ольги. Їх опоненти обгрунтовують, посилаючись на філологічні аргументи — королівське, норманське походження Ольги, — стверджуючи, що вона дочка князя Олега. Останні, в підкріплення своєї думки, звертають увагу на те, що їй безперечно корилася варязька дружина, яка була на службі в київських правителів. Проте вся її діяльність доводить її слов'янське походження. Тому правильніше було б казати, що Ольга народилася, провела дитячі роки за межами Києва й була першою українською жінкою-правителькою, яка залиши-

ла по собі славний слід в історії України.

Протягом 20 років правила Ольга державою мирно. Цей винятковий факт заслуговує на особливу увагу. Не можна випускати й того, що це було X ст. — розквіт Середньовіччя, доби, коли в усій Європі панувала фізична сила, і кожен володар був насамперед воєначальником, вождем армії. І ось на київському престолі з'являється жінка, за середньовічним поняттям — стара, бо за літописними згадками їй було понад 50 років, хоч, звичайно, хронологія літопису в цьому ейдношенні не заслуговує повного довіря. Це свідчить про незвичайність, унікальність цієї жінки, примушує нас прийняти характеристику сучасників Ольги, як наймудрішої серед усіх людей.

З іншого боку, треба уявити, на якому високому рівні культури і моралі стояла людина держави, що беззастережно корилася владі старої, слабкої жінки, шанувала її розум і душевну красу в добу панування фізичної сили. Внутрішня сила Ольги природно поєднувалася з величезними організаційськими здібностями в господарчих і державних справах. На відміну від Олега, Ігоря, які багато часу віддавали війнам із сусідами, Ольга всю свою увагу в першу чергу зосередила на внутрішньому житті київської держави. Вона особисто побувала серед недавно підкорених нею й особливо попередниками племен, від яких можна було кожному миті сподіватися замаху або

повстання.

Ольга заклала нові міста, села, погости і призначала в них правителів. Вона першою з київських князів спробувала ввести порядок щодо данини: встановила норми податків — «устави», «уроки», «брохи», «дані». В X ст. всі вони мали своє окреме значення. Трагічна смерть Ігоря примусила уважно поставитися до питання оподаткування народу, що викликало до життя Ольжині «устави» та «уроки».

Данину з деревляв (хоча, можна припустити, й з інших племен) поділено на три частини: дві йшли на Київ, а третя — на Вишгород, місто Ольги. У цьому проглядається ідея поділу між державним прибутком і власністю правителя, що свідчить про високий рівень державницької свідомості Ольги.

Істотні нововведення та реформи в економіці Київської Русі за князювання Ольги зумовили виникнення великої кількості залежних людей, що займалися сільським господарством, промислами. З іншого боку з'явилися князі — вотчинники. Це була місцева верхівка, «луччи люди», з якими Ольга ввійшла у дружні стосунки. Так зароджувалася в Київській державі індивідуальна земельна власність, хоча поки що тільки князівська. За князювання Ольги було засновано чимало городищ, ремісничих поселень та перші князівські села, наприклад Ольжичі.

Вся внутрішня діяльність Ольги посилювала центральну владу, розширяла княжу вотчину, сприяла

формуванню в Київській Русі міцного апарату княжого державного управління. Все це було підпорядковано справі возз'єднання окремих земель в сильну державу, побудовану на силі розуму й вмілого управління.

Зміцнення становища слов'янської знаті в усіх ланках внутрішньої структури Київської держави часів правління Ольги засвідчує діяльність її державно-адміністративних та економічних реформ. Це було беззаперечним підтвердженням таланту княгині Ольги в справі посилення Київської Русі — держави, що могла на рівних мати відносини з провідними країнами того часу. Однак і за таких обставин Ольга намагається в першу чергу використати все те, що було найкращим у могутніх сусідів.

Зокрема, найвеличнішою справою Ольги було запозичення християнства у Візантійської імперії шляхом власного хрещення. Вчені вважають, що у впровадженні християнства на Русі мали інтерес обидві сторони: візантійський імператор хотів мати підтримку Київської Русі, Ольга ж хотіла добитися від імперії цесарського титулу і привілеїв для руських купців.

Акт хрещення Ольги зберігався в тасмниці і точних даних про час (955 чи 957 рік) і обставини цієї важливої події не збереглися. За літописним оповіданням, Ольга їздила в Царгород в 955 році. Побачивши Ольгу, візантійський імператор заявив, що вона має царювати разом з ним. Зрозумівши до чого йде мова, княгиня сказала, що вона язичниця і попрохала цесаря бути її хресним батьком. Імператор охрестив її, забувши, що не зможе мати шлюб зі своєю похресницею. Коли Ольга нагадала про це правило, цесар промовив: «Перехитрила ти мене єси, Ольго». І дав їй великі подарунки — золото, срібло, парчу і багато інших дорогих речей і, відпускаючи її, назвав своєю дочкою. При хрещенні вона одержала нове ім'я — Олена.

Разом з християнством Ольга принесла в Київ і більш високу культуру. Так, зокрема, перша кам'яна будова на Русі — її палац. Церковні книги, без яких не було б на Русі розвиненого письменництва, теж стали надходити до Києва після хрещення Ольги.

Візантійські імператори розуміли міжнародне значення хрещення руської княгині, тому вони дуже добре приймали Ольгу. Однак княгиня вела у Царгороді ще й політичні переговори: які, за деякими напівофіційними даними вважаються не дуже успішними. Літопис повідом-

ляє, що Ольга залишилася не задоволеною прийомом, який вона мала в Царгороді. Мудра княгиня розгадала намір візантійських правителів та їх оточення використати впровадження християнства у Київській державі для своїх корисних цілей. А тому після повернення з Константинополя Ольга звернулася до германського імператора з проханням направити для її народу «єпископа і священників». Це була подія великої міжнародної ваги.

Які ж причини спонукали Ольгу звернутися до германського імператора? В даному випадку вона здійснила вмілий дипломатичний маневр, змусивши візантійських керівників піти на поступки через страх втратити владу над новою руською церквою.

Слід пам'ятати, що це був період суперництва двох імперій: Германії на Заході і Візантії на Сході, які опирались на різні напрями християнської віри. Київська Русь була тісніше пов'язана з Візантією і Болгарією. До того ж Грецька церква (православний ритуал) дозволяє церковну службу на рідній мові, в той час як Західна (католицький ритуал) — вимагає здійснювати обряди латинською.

На думку М. Грушевського переговори Ольги з Оттоном не були присвячені питанням релігії, а скоріше носили політичний характер. Отже, незаперечним фактом є те, що хай навіть нерезультативними переговорами з німецьким імператором Оттоном Ольга все ж таки домоглася більшої поваги до вимог і інтересів Київської Русі у стосунках з Візантією.

У Київській державі християнство, не дивлячись на дипломатичні маневри й авторитет Ольги, утверджувалося повільно. Святослав не тільки не хрестився, а й часом насміявся над неохрещеними, але одночасно й не забороняв приймати бажаним нову віру. Інколи на ґрунті впровадження християнства виникали суперечки між Ольгою і Святославом. Але це не змінювало стосунки між сином й матір'ю: вони залишалися теплими, бо дуже любила «Ольга свого сина Святослава», а авторитет княгині в

справах державного управління був незмінно високим. В 969 році вона не дозволила князеві йти воювати в Болгарію, кажучи, що скоро помре. Через 3 дні великої княгині не стало. «И плакался по ней сын ся и внуци ся и людье все плацем великам».

Похована була за християнським звичаєм 11 липня 969 р. за участю священника. Церемонія поховання Ольги була дуже урочистою.

Насьогодні існує багато трактувань образу Ольги. Перекази називають її Хитрою, церква — Святою, історія — Мудрою.

Безперечним є те, що помстившись древлянам, вона зберегла спокій Україні і мир з іншими сусідами, з хистом великого мужа тримала порядок у державі, не писала, може, законів, але дала установи дуже прості і потрібні для людей. Великі князі до Ольги воювали — вона ж правила державою, покладаючись на витримку, перетворення й відстоювання інтересів Київської Русі. Влучно характеризує її правління М. Грушевський: держала сильною та зручною рукою державну систему й не дала їй ослабнути ні розвалитися, наладнала дипломатичні відносини з двома наймогутнішими імператорами Європи — представниками культури Середньовіччя. Охрещення Ольги, яке залишалося її приватною справою, дало підстави називати її «світанком перед сонцем», а сучасникам її онука Володимира казати, що вона була «наймудрішою серед чоловіків».

При Ользі Київська Русь — Україна стала відомою і шанованою в усіх найвіддаленіших країнах Європи, усього цивілізованого світу.

На думку історика Д. Дорошенка: «Ольга «...являється прототипом пізніших гетьманш і полковниць козацької доби, які у відсутності своїх чоловіків правили краєм, видавали універсали, і взагалі відігравали активну роль у політиці».

ПОШТОВА СКРИНЬКА

Приємно здивований, що у нас на Україні з'явилася таке корисне для українського люду видання. Потрібну роботу для нашого збідненого духовно народу виконуєте ви, за що вам щира дяка і нехай Господь дає вам сили та натхнення для

цієї роботи! Особливо привернула мене стаття А. Козлова «Вставайте, окрилені духом!», де йдеться про духовність українського народу.

Юрій МИСЮРА,

м. Черкаси